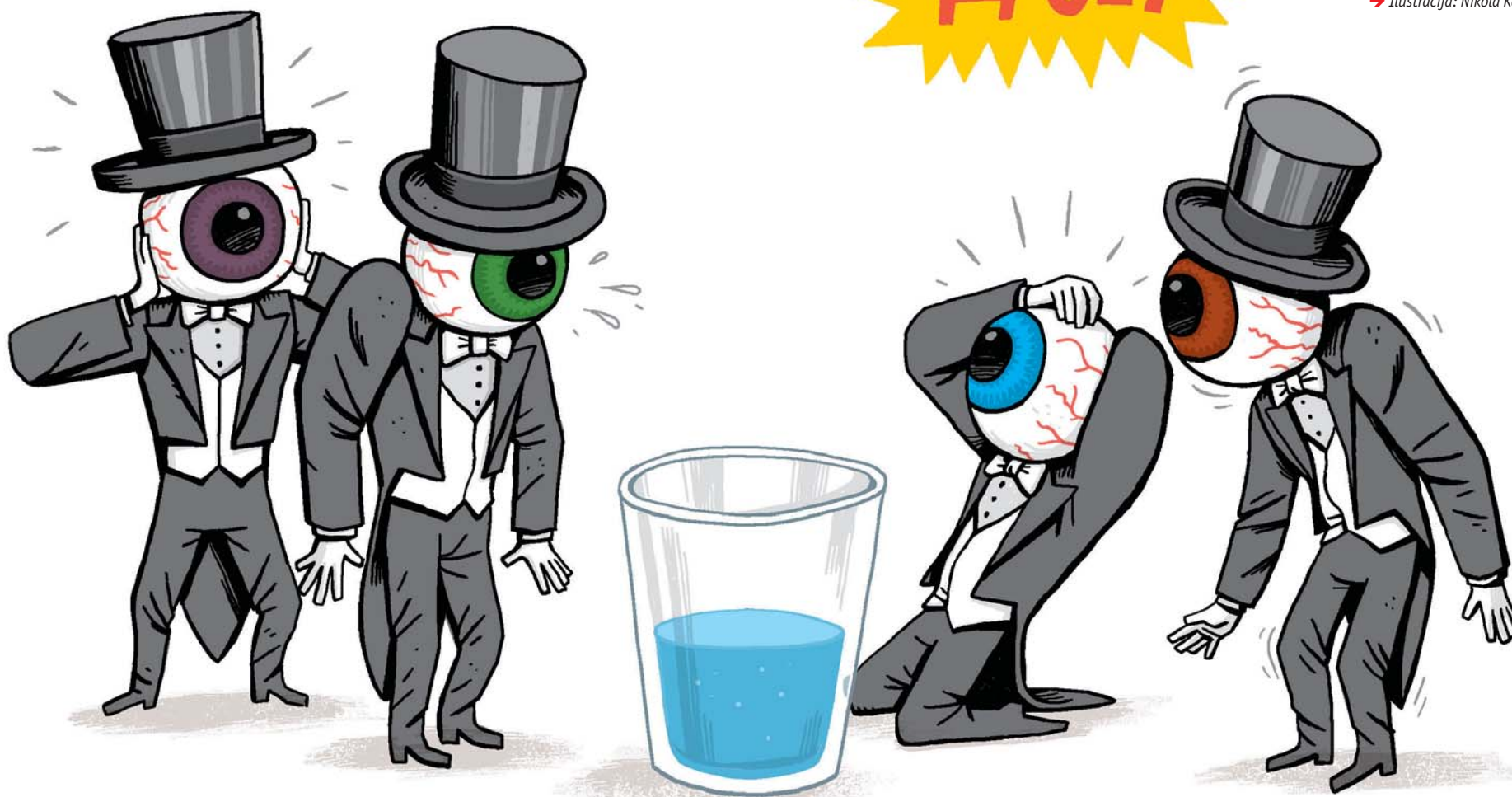

→ Ilustracija: Nikola Korać

Piše: Filip David

ŠTA NAM SE DOGAĐA

SIMULACIJA STVARNOSTI

Nije jednostavno neupućenom objasniti prirodu vlasti u Srbiji. Najpribližni opis bilo bi poređenje sa čudovištem poznatog doktora Frankenštajna. Samo je duh doktora Frankenštajna mogao sastaviti vladu u kojoj su ljubimci Mire Marković, kadrovi Slobodana Miloševića, proruski poslovni ljudi, bivši radikali, a sadašnji naprednjaci. Vlada javno zastupa proevropsku opciju, a srce joj je u Rusiji, što je opšte poznata stvar. Ima indicija da veliki uticaj na sastavljanje vlade koja navodno zastupa proevropsku politiku ima rusku predsednik. Problematična evroazijska tvorevina ruskog ekstremnog nacionaliste Aleksandra Dugina mesto je koje mnogi u Srbiji sa čežnjom i nadom gledaju i gde bi se mnogo radije smestili nego u „neprijateljsku“ Evropsku uniju, odakle dolaze, kako nas uticajni tabloidi svakodnevno obaveštavaju, samo opasne zavere protiv Srbije.

Kulturni model, koji u mnogome potseća na kulturni model devedestih, svodi se u unutrašnjoj politici na populizam koji ide pod ruku sa nacionalizmom. Kontrola medija je očevidna i potpuna. Vlast se posebno oslanja na prostački rečnik tabloidnog novinarstva, koji je ponižavajući za svakog mislećeg i pismenog čoveka.

Jednostavno sabiranje poslanika u Skupštini Srbije pokazuje na čijoj su strani i srce i emocije, to se od vremena Slobodana Miloševića nije bitnije promenilo. Sve ono što nam se događa, sve više liči na simulaciju stvarnosti, na svojevrstni srpski matrix. A srpska opozicija je posle kraha na izborima potpuno umrtvljena i zaokupljena sobom. Istrošeni političari sa istrošenim programima. Bez perspektive i bez budućnosti. Kada je Srpska napredna stranka nekim čudom proglasila sebe proevropskom partijom, oduzela im je gotovo sve što ih je činilo drugačijim i posebnim. Društvo bez kritičke opozicije u ozbiljnom je škripcu, na opasnom putu jedoumlja.

USPAVANI INTELKTUALCI

U jednom periodu bliže istorije, posle oktobarskih promena 2000., činilo se sasvim izvesnim da će ideje i pokreti zasnovani na populizmu i nacionalizmu koji su u devedesetim doneli pravi brodolom nekada zajedničkoj pri-

žavi, ostati upamćeni kao jedan od najmračnijih perioda novije srpske istorije. Danas su, međutim, gle apsurdna, na političkoj sceni i u vlasti oni likovi kojih se sa nelagodom sećamo kao učesnika i protagonista tog velikog kraha, političkog, ekonomskog i moralnog. Osim premijera koji je izrekao nekoliko rečenica o sopstvenim zabludama i promenama koje iz toga proističu, rečenica ne mnogo ubedljivih, ali ipak izrečenih, njegovi saradnici koji su, da je pravde, morali da odgovaraju za ono što su govorili ili činili, sada se hvale svojim nedelima. Najstrašnije je to „osećanje mučnine pred ljudima i njihovom tupošću; nema ničeg istinitijeg od slike mučnine koja čoveka guši više od prizora ljudske niskošti... Bez osveščivanja nema ni samosvesti, a bez samosvesti ni jedan narod nije u stanju da svesno uzme u ruke svoju političku sudbinu.“ To je napisao nemački pisac Herman Broh godine 1945., ali te reči nisu ništa izgubile na svojoj istinitosti.

A gde je tu „osveščivanje“ kada u Srbiji nazive ulica, spomenike, nazive knjižara, grobna mesta u Aleji zaslužnih građana dobijaju Karadžićevi senatori, Miloševićevi savetnici, osrednji pisci, kvazi patriote, šverceri i saradnici ratne mafije. Urednici tabloidnih štampanih i elektronskih medija su miljenici vlasti i poslušnici, a nivo njihovog pisanja i komentisanja pri-

mer je prostačke retorike i nepodnošljive lakocće odsustva svake etike i svakog profesionalizma. Ispod toga se ne može.

Gde su u takvoj situaciji oni koji na takvo stanje ne pristaju? Izgleda u nekoj vrsti samoizolacije i dugog zimskog sna. Nema više Beogradskog kruga. Forum pisaca je prestao da postoji jer ga mlađi pisci nisu prihvatili kao mogućnost intelektualnog otpora što je predstavljao u Miloševićevoj eri. A „Beton“ je, budimo iskreni, skoro nestao u prašumi elektronskih portala. U početku svoga delovanja, „Beton“ je osvojio značajan prostor i bio je prepoznat i u drugim sredinama. Ali, očito, iz meni nepoznatih razloga, umesto da ostane glasilo koje ima svoj uticaj i koje se čita i sluša, sam je sebe sveo na marginu. Ovo je prilika da kažem kako „Beton“ mora postati glasnjiji i prisutniji! Ako išta mogu da savetujem svojim mladim prijateljima još spremnim da brane neke osnovne vrednosti društva u kojem živimo jeste: nemamo pravo na ravnodušnost kada se odlučuje o sudbinskim stvarima za ovu zemlju, kada se iza tobožnjih nacionalnih, patriotskih, rodoljubivih interesa, kriju sebični, grub i dominantno lični interesi. Populistička politika u svemu je bila i ostala politika poraza. Umesto istine nastavlja se sa obmanama, sa nadmenošću i hvalisanjem koji su u potpunoj nesrazmeri sa učinjenim delima, sa izuzetnom ozbiljnošću situacije ■

Piše: Predrag Čudić

NEŠTO KAO LAMENT

*Možda me u tuđini neće
Tvojih dahinja stići ruka,
Njihove oči svevideće,
Sluh apsolutni njihovog sluha.*
M.J. LJ.

Zbogom, moj grade rodni,
Moj grade prljavo-sivi,
Vi prosti i vi blagorodni
Mrtvi i živi.

Ko da je neka mračna sila
Na tebe bacila veo,
Jednom je neka priča bila:
Beograd je od beo...

Nedostajace mi miris roštilja
Sa Sajma knjiga,
Stvarnosna proza izobilja
Mesnatih razbibriga.

Kraj žrtvenika vrelih roštilja
Vešti druidi žreci,
Svrčaju reke ekskurzija,
Mameći pare deci.

To je kultura akademska
Taj srpski super ego
Snobova koje je predak-geak
U večnu bošću stego.

A miris paprika pečenih
U jesenji sfumato!
Tih običaja davno stečenih,
Pa to je Balkan, bato!

Naš Kalemegdan ponos grada
Taj svetionik slavni,
Ništa ga ne spravni, ali kiselo
Drvo će da ga spravni.

A taj Panteon velikana
Senovitih aleja
Muzej u senci zelenih grana
Svih srpskih korifeja.

Tu na piscima čuće ptice
Ko ih se seća
Cvrkuću i kake nemilice,
A to je sreća.

Borina glava kao na kocu
Sa puno dara
Rad ekspresivana nekog tamo
Neznanog janičara.

Tu su i oni što za života
Bezeciraše kutak,
Ničeg ih nije bilo sramota
Za slave jedan trenutak.

Prisnosti onih dana slavnih
I ona naša kultura!
Juriša nemih na prevoz javni
To se, bre, Srbini gura.

Ta plemenitost ta kultura
Naroda pravoslavnog,
Ta menažerija kreatura
U čorbi života javnog.

Čas je na Drinu zvala truba
Čas na Kosovo ravno
Gomile pjanih rodoljuba
Što cevće pivo slavno!

A imao sam u Savamali
Veliku, pravu *Guču*
Tu su povazdan trumbetali
Uvertire za tuču.

I pevalo se: Slobo, reci,
Naredi družo, Slobo,
Krajšnici će kao meci,
Poleteti za tobom!

I faliće mi ona slika
O slavnom srednjem veku
Kad nismo mogli bez kašika,
Sad samo volove peku.

Tih umnih glava bogopažnja,
Do bola suptilnih faca
A narod, narod ne mož bez raznja
Sred kakavog javnog placa.

Tu je ta srpska solidarnost
Sve brat do brata,
Ali da snovi nisu stvarnost
Malo ko shvata.

→ Foto: Vera Vujošević

A bogomolja sila jedna,
Ko nekad krajputaša,
Mere koliko je duša vredna
Zasluznih mafijaša.

Jer naš ti čovek čim zavinji
Taj odmah zida crkve
Iskopa temelje kukavac sinji
Onda od metka crkne.

No, hvala bogu, budući tako
Za majku veru se veže,
Eskivira pakao lako,
Al metak mnogo teže.

Vera je naša nasušna hrana
Naša je hrana vera
Red crkava pa red kafana
Kltora profitera.

Mi smo raspeti posred krsta
Krvari naše biće
I zato uvek, uvek s tri prsta
Mašamo se za piće.

Dunavo plavo, lepa Savo,
Avaj, to nekad beše!
Sada vam usće dereglijje
Kafanske zaposeše.

Kad na Avalu mislim plavu
Na *Neznanog junaka*,
Pitam se, nisu li dali glavu
Za knjigu utisaka.

Al faliće mi, faliće mi,
To veliko u malom,
Mi veliki, a tako mali,
U svetu posustalom.

Jer s proleća sam nekad vitak
Lutao s lukom *srebrencem*,
Dubokih misli, al džep plitak
Zelenim vencem.

Kad mahinalno mahnem rukom
Iz daljina,
Zaustim: Konobar,
Deset s lukom,
I kolo vina!

(Budim, 1993.)

Piše: Andrej Nikolaidis

PROMJENA

novinska priča

Lagala je kad je rekla da je *iz mene hirurški odstranjena volja*. *Nikada nisi mogao obuzdati niti jednu svoju želju*, vikala je, *sve si morao imati odmah*. *To što si želio malo ne mijenja na stvari*, rekla je piskavim glasom koji me je izludivao, *želio si malo samo zato što ti je bilo naporno da želiš puno*. Kad god je progovorila, zvučalo je to kao da norveški black metal band iz moje kuhinje doziva vraga. Taj glas će je nadživjeti. I kada joj tijelo istrune u zemlji, glas će nastaviti da kruži svijetom, da mori djecu i uposlenima drži egzorciste. Glas nekih ljudi djeluje kao nešto što im ne pripada. Oni imaju glas čija nas boja iznenadi. Glas koji je stran našoj predstavi o tim ljudima. Iako, jasno je, glas jeste čovjek. Sve drugo je maska koja skriva ono što postaje bjevodano onda kada čovjek napokon progovori. Ona je, međutim, imala iritantan, ogavan glas, posve u skladu sa njenim izgledom psihotične lutke na naduvavanje. Tako je: zamislite lutku na naduvavanje koja ispušta vazduh, lutku koja histerično mlati udovima i pišti, nadutu mrcinu koja nikako da izduši. Lako je moralizovati: ako je bilo očigledno, kako ti nisi vidio, a ako si vidio, zašto ste se ipak vjenčali? Čovjek se ne ponaša uvijek racionalno. Čovjek se rijetko ponaša racionalno. Čovjek uglavnom čini pogrešne stvari koje postlje sebi nastoji predstaviti kao razumne. Jer razum dolazi docnije. Ta

Foto: Vera Vujošević ←

gi ritual. Napokon, drugi rak: ne pluća, nego usne duplje. Dobro napunjena lula gori dobrih četrdeset pet minuta. Lula nameće drugačiji, sporiji ritam ispijanja alkohola. Drugačiji ukus viskija. Daje više vremena za razmišljanje. I o viskiju, i o onome što pišeš. Misliš duže, kucaš brže. Inače se lula gasi. Pravilno popušena lula je jedino ona koju ne pripaljuješ. Nije u pitanju ljenost, ne radi se o tome da mi je teško čak i podići upaljač do lule, kao je ona tvrdila. Kada pripališ, osjetiš garež, ono čega u dobroj luli ne smije biti. Kondenzovana voda iz lule

vulin i Laphroaig? Ko bi učinio takvo što i postao apostata malta, ako za to ne bi imao dobar razlog? U ladicu čuvam kovertu sa 287 kupona, 287 kvadrata zemlje za moga Konstantina. Dok su drugi prodavali tvornice, stanove i porodična imanja, ja sam, bijednik, egoista i alkoholičar, kupovao zemlju. Dok su drugi svoje sinove pretvarali u roblje, ja sam svome djetetu kupovao slobodu. Kupio sam mu

kaplje ti na jezik. To ne želiš, podrazumijeva se. Zato kucaš brzo. Da bi na vrijeme povukao dim i razgorio lulu. Ne pišem poeziju, ali mi je jasno da je lula stvorena za nju, ne za prozu. Stih, dva, povučesh. To je to. Lula ne trpi dugačku rečenicu. Mađarska rečenica je neprijatelj lule. Takva rečenica zahtijeva da lulu, dok kucaš, predugo držiš u ustima. Tako se uništavaju zubi. Tako lula postaje balava, kao cucla. Onda lulu moraš očistiti, osušiti je o odjeću, a to je ne samo degutantno, nego i skrnavljenje. Kao engleski prevod Veni, veni, Emmanuel. Kao da u ime promjene glasaš za fašistu. Kao da u ime promjene glasaš za bilo koga. Potom. Jesam li ostavio blanded viski i prešao na single malt? I to nije promjena? Nije tu riječ samo o tome da piješ manje i piješ dobro. To znači da nema više noćnih izlaza. Jer ono što si trošio na džonija, džeka i slično smeće sada štediš ne bi kupio skupe maltove. Nema više takozvane socijalizacije, koja je, uostalom, gubitak vremena. A i novca. Kad god sam utjehu pokušao naći u drugim ljudima, to me je gurnulo na korak od samoubistva. Tako je i pravedno. Hoćeš bliskost, riječ i zagrljaj? Onaj ko traži rame za plakanje naći će rame na koje može stati pa dohvatiti vješala. Elem, piješ sam. Malt znači prekid sa dijaloškom formom. To je piće monologa. Kao i lula, malt mijenja način na koji pišeš. Ali ga mijenja na način suprotan od lule. Malt vodi u rečenice koje meandriraju. Malt je scriptura continua. Mene su lula i malt odveli u razvod. Koji bi se ionako desio, nakon još mjeseci, možda i godina mrcvarenja. Srećom, škrt govno koje sam oženio nije moglo trpjeti *moje razbacivanje*, kako je rekla. Žena koja je kupovala kozmetiku koja je bila ne samo organska, nego je i svaka trava od koje je načinjena bila ručno ubrana, žena koja se tovila puterom od lješnjaka, mlijekom od badema, kinoom iz Ekvadora, humusom iz Libije i čija sjemenkama sa 5,000 metara nadmorske visine, ostavila me je jer sam bio *raastrošan*.

Jedne se večeri vratila sa joge i zatekla me na balkonu sa lulom u ustima i časom Jure u ruci. Probudila je Konstantina, rekla *poslaću po stvari* i otišla. Nije krištala: zato sam znao da zaista odlazi. Prvu bocu Jure kupio sam na Gatwicku. Mislim da je bio Superstition. U kutiji sam pronašao kupon. Uz svaku bocu Jure dobijesh kupon. Ako se na ostrvu pojaviš sa tim kuponom, imaš pravo na kvadrat zemlje. Od tada pijem uglavnom Juru. To nije žrtva? Koja bi budala pila Juru, ako za isti novac može piti heavy peated Islay viskije? Koja bi budala zarad Jure odbacila Ardbeg, Lagavulin i Laphroaig? Ko bi učinio takvo što i postao apostata malta, ako za to ne bi imao dobar razlog? U ladicu čuvam kovertu sa 287 kupona, 287 kvadrata zemlje za moga Konstantina. Dok su drugi prodavali tvornice, stanove i porodična imanja, ja sam, bijednik, egoista i alkoholičar, kupovao zemlju. Dok su drugi svoje sinove pretvarali u roblje, ja sam svome djetetu kupovao slobodu. Kupio sam mu

mjesto, gore, daleko na sjeveru, gdje može pobjeći, podići brvnaru i čestito živjeti. Ljudi kažu da sam loš otac. Da rijetko vidam Konstantina. Debili misle da biti otac znači ići na djetetove koncerte i utakmice. Kao da je otac djetetu najbolji drug. Otac nije ni riječ, ni zakon. Otac je jedna slika. Nema ničeg izvan te slike. Svo vrijeme koje provedeš sa djetetom, sve bajke, batine, zabrane i dozvole nemaju snagu da promijene ništa. Sav otac staje u samo jednu sliku.

Ovo je slika koju želim da o meni ima moj sin: otac je bio usamljena figura koja u savršenoj tišini puši lulu, pije viski i gleda u tamu koja je poklopila horizont. Konstantin će jednoga dana, u pokušaju da odgonetne tu sliku, uzeti kovertu sa kuponima koju ću mu ostaviti, otići na ostrvo Jura, zatražiti i dobiti svoju zemlju. Zagledaće se u oštro sjeverno more čiju je so njegov otac osjećao u svakoj čaši viskija. Tada će znati ■

→ Foto: Vera Vujošević

lirika utoke

Piše: Predrag Lucić

BALADA O MEDITERANU

Song za predstavu „Alan Ford - Povratak otpisanih“ Gledališča Koper i Kamernog teatra 55 iz Sarajeva; u režiji Kokana Mladenovića i na muziku Irene Popović

Mediteran
To je more kojim
Rijeke ljudi teku
Kad im domovine
Sa nebasa speku
Mediteran

Mediteran
To je more kojim
Kažu ti da hodaš
Kada ruševine
Svog života prodaš
Mediteran

Mediteran
Kad ti zemlju novac spali
Mediteran
Drugoj će te donijet vali
Mediteran

Mediteran
Na plastičnoj trošnoj splavi
Mediteran
Tvoj je život biznis pravi
Mediteran

Mediteran
Plati more nebo
I potplati vjetar
Plati šaren pojas
Svoj na splavi metar
Mediteran

Mediteran
Plati gazdi rizik
Ako splan prekrcra
Plati otkucaje
Samilosnog srca
Mediteran

Mediteran
Tko preživi morsko groblje
Mediteran
Na obali bit će roblje
Mediteran

Mediteran
Koga more ne potopi
Mediteran
Bit će roba u Evropi
Mediteran

Mediteran
Na obali čovjek čeka
Mediteran
Da unovči svog čovjeka
Mediteran ■

Ilustracija: Nikola Korac

Hteo bih da dam nekom drugom
Da slušam šta će drugi da misli šta će da priča kome će
da piše
Hteo bih da ga predam neko drugom
Da gledam kako drugi barata tišinom i psokama i čime
se igra
Na papiru
Po kom su crtali tihi antibarbarusi
Nacrtnim osmehom odgovarali na zadah tame odozdo
Smešno ali neophodno

Ostavio sam ga samog divljeg zatočenog u klike da čeka
na podu
Pojavu bar jednako divlje sreće i ruke
Da se uvija i sporo migolji kao svako neželjeno začeto čitanje
Dok pogledava na vrata sobe male a bivše
Ko to sledeći stiže
Čije stope tupo gaze niz republiku
Teško i neosporno
Neka ga uzme kako god poželi neko raseljen nemiran
Dovoljno uznemiren koracima koji se zrakasto udaljavaju

Nagoveštavaju leđa
Odlasci su dokumentovani
Žalostnim fotografijama i lošim pamćenjem
Neka ga uzme neka ga nosi iz sobe
Koliko da gledam i zabeležim
Kako senka izbeglica odlazi iz sobe
Stanari su bili podstanari
Anonimni mornari u buri i borbi za život
Ljuti na čašu
A onda će konobar doneti slamčicu ■

Piše: Đorđe Matić

HAARLEM NOKTURNO

Haarlem
da, s dva „a“
manje poznat
od onoga sa slovom manje
kojem je dao ime.
Mnogi što ovdje dođu prvi put
čude se nad vezom
u misli uspoređuju što vide
sa svime na što ih ime podsjeća,
ili se naški prave blesavi,
kao najpoznatiji usamljenik moje kulture
kad sam ga ono jednom
zvao u njegov Houten.
„O, a ja mislio da iz *onog* Harlema zoveš...“
Da, vjerujem ti da nisi shvatio...

I zato:
Haarlem – *the splendid isolation*
grad kao otok.
Sve što je čovjek s manje sretnih mjesta nekad
sanjao

o sretnim sjevernim gradovima starih gildi i esnafa
ovdje je
u kućama i uglovima ulica.
Tajna historija dublje mudrosti
misteriozne trpeljivosti
ugrađene u čudo menonitskih tajnih crkava.

Smirenost, strpljenje
grad sa svojim kućama uskoga struka,
visoki prozori, tamne, nedokučive cigle
svijetla farba na rubovima
kao u arhitektonskom komplotu
koji kao da hoće potvrditi
da je jednom sve ovo izgrađeno
s pripadajućom mjerom
što iza skromnosti skriva ljepotu
od najrjeđe vrste:
ljepotu koja ništa ne dokazuje
koja osvaja vremenom
i konačno
trajniju
tiše zavodljivu, maglenu
s više utjehe
od providnog neba Juga.

Ah, Jug...
Sve je ovaj grad preživio
španjolsku opsadu, kugu i Nijemce,
ali jedva kasnije, neznajuće neimare
što će jednom izvršiti nepotrebnu operaciju –
zahvat na otvorenom srcu grada.

Dugotrajući prištivi na mekoj koži panorame
još su bili vidljivi
kad sam, sasvim slučajno (duga priča),
ovdje stigao:
vidio sam lijep
zapušten grad
učio njegovu ljepotu
tek s prolazom godina
sporo i postupno.
U nejasnoj usporednoj igri
grad je s godinama
postajao sve ljepši.
I po prvi put
nije se izvinjavao zbog toga

Ipak, ne možeš ni sve imati.

Kao John Cage što je postavio ram oko tišine
tako je crtač u zraku oko Haarlema
objesio *art deco* okvir.
Ulazim u taj stripski kadar
i hodam ulicama.
Onda, ponekad, kasno noću stanem
na Glavnom trgu
ispod spomenika*
i popričam s njime

On, čini se, razumije me namah.
Kako i ne bi?
I ja sam dijete kulture gdje su mnogi bili
prvi na svijetu

u raznim revolucionarnim stvarima
samo što svijet, avaj, za to nije znao
ili bi porekao.

No nas dvojica zato znamo
da su priče i san
beskrajno važniji
baš kao što *Haarlem*
može biti važniji nego *Harlem*

S tim tajnim znanjem
razgovaramo povjerljivo:
ja, leteći Balkanez
i on, lokalni sanjar
izbljedjelih snova

I tada, samo na tren – pojavi se
ono drugima neizrecivo –
osjećaj
da smo ovdje
ipak
kod kuće
možda ■

(s holandskog preveo autor)

* Laurens Janszoon Coster (1370–1439), holandski, haarlemski trgovac o kojem kruži legenda da je „izmislio štampu prije Gutenberga“.